

UDK 39

ISSN 0350-0322

ГЛАСНИК
ЕТНОГРАФСКОГ МУЗЕЈА

К Њ И Г А

67 - 68
2003–2004.

2004.

ЕТНОГРАФСКИ МУЗЕЈ У БЕОГРАДУ

ИЗЛОЖБА НАРОДНА КУЛТУРА СРБА У ИНТЕРНАЦИОНАЛНОМ МУЗЕЈУ МЛИНОВА У НЕМАЧКОМ ГРАДИЋУ ГИФХОРНУ

На позив господина Хорста Вробела¹, власника Интернационалног музеја ветрњача и воденица у Гифхорну, Етнографски музеј у Београду био је гост овог Музеја од јуна до септембра 2003. године. Повод за гостовање било је отварање Интернационалног института за очување старих ручних заната, симболичног назива *Мост*², који је основан при овом музеју. Стручњаци из Етнографског музеја су за ову прилику приредили изложбу *Народна култура Срба крајем XIX и у првој половини XX века*. Изложба је, према концепцији вишег кустоса Вере Шарац – Момчиловић реализована у једној од сала рустичног здања Института *Мост*³ на приближно 200 m² изложбеног простора. Уз изложбу је штампан проспекат на српском и немачком језику, који, осим података о изложеним предметима, садржи и кратак преглед културне историје Срба, као и основне податке о Етнографском музеју у

¹ Господин Хорст Вробел по занимању макетар идејни је творац, главни реализатор и власник Интернационалног музеја млинова и Интернационалног института *Мост*, који се налазе у градићу Гифхорн недалеко од града Волфсбурга у области Доња Саксонија у североисточној Немачкој.

² Институт *Мост* настао према идеји и замисли господина Вробела и под покровитељством бившег председника Русије Михаила Горбачова отворен је 2003. године. Према његовој замисли Институт би требало да буде место сусретања уметника и занатлије из различитих делова Европе и света, место на коме ће они да живе и раде, сусрећу се и размењују искуства и идеје ради очувања и неговања старих ручних заната. Поводом отварања института, у Гифхорну су, осим кустоса Етнографског музеја, боравили уметници и занатлије из Украјине, Немачке и Русије.

³ Комплексно здање Института *Мост* изграђено је у дрвету стилу традиционалног руског градитељства. Пружа потпуни комфор и услове за боравак уметника у овом здању и осим изложбеног простора који чине две веће и неколико мањих сала, уметницима и занатлијама су на располагању станови, радионице, заједничка кухиња, трпезарија и библиотека.

Београду. Изложба је реализована уз финансијску подршку Министарства културе и медија Републике Србије.

Народна култура Срба је публици у иностранству представљена одабраним примерцима народног стваралаштва из домена материјалне културе, који су на изложби груписани у три тематске целине: сеоске и градске ношње и накит, традиционално покућство (текстилно, дрвено и метално) и занати (опанчарски, терзијски и грнчарски, кујунџијски, копаничарски и зографски). Бирајући одевање, покућство и занате као значајне и репрезентативне сегменте у представљању културног идентитета једног народа, изложени су предмети који то на најбољи начин документују. У складу са основном идејом с којом је институт *Мост* и основан, са жељом да се иностранна публика упозна са културном баштином српског народа, приказани су предмети који садрже архаичне елементе који су вишевековним трајањем у народној култури Срба сачувани до прве половине XX века. Изложено је око 300 предмета који потичу с територије државне заједнице Србије и Црне Горе али и из Славоније, Далмације, Босне и Херцеговине и Скопске Црне горе, са простора који су Срби током своје вишевековне историје насељавали од доласка на Балкан и у јужну Панонију, а данас припадају другим државама. Тумачењу изложбе и бољем разумевању теме, надамо се, допринели су карта српског етничког простора, репродукције уметничких слика ношње, документарне фотографије и кратка текстуална обавештења која су прагма сваки сегмент изложбе.

Сеоски и градски начин одевања представљени су појединачним одевним предметима мушке и женске ношње. Излажући појединачне делове ношње, желели смо да укажемо на архаичност и заступљеност културних елемената из различитих култура и различитих периода, који су сачувани у начину израде и украшавања одеће, у разноврсним техникама ткања, плетења и веза. Истичући појединачни предмет, желели смо да, осим наведеног, укажемо и на естетске и ликовне вредности сваког изложеног предмета. Око деведесет предмета – делова свечане ношње (покривала за главу, капе и мараме, мушке и женске кошуље, кабанице, гуњеви, зубуни, сукње, прегаче, чарапе, појасеви, рукавице и обућа) илуструју културу одевања сеоског становништва, а десетак предмета грађанске ношње, репрезентативних примерка уобичајених делова ношње оријенталног типа (џубе, јелек, салта) и карактеристични делови женског српског грађанског костима (либаде и тепелук) одевање градске популације. Типолошка разноврсност у народној ношњи илустрована је репродукцијама слика комплета ношњи, насталих према предметима из збирке Етнографског музеја у Београду, аутора – академских сликара Марије Живковић и Олге Бенсон.

Према истом критеријуму одабрани су и предмети кућне текстилне радиности. Око двадесет изложених рукотворина, ћилима и пешкира пореклом из различитих области Србије (Војводина, Пирот и западна Србија) репрезентују ћилимарство и ткачку традицију целокупне области.

Традиционално дрвено и метално покућство изложено је као саставни део делимично реконструисаног ентеријера дрвене куће типичне за планинске области западне Србије. Изложено је око четрдесет најкарактеристичнијих предмета: вериге, преклад, котао и сач као елементарна опрема коришћена уз отворено огњиште, као и столовача, софра са трonoшцима, колевка и ситни дрвени предмети различите намене (кашике, дрвене посуде, сланик, корпе и други типични делови дрвеног покућства) употребљавани у свакодневном животу и у другим областима Србије. Осим наведених предмета, изложено је неколико ђугума, сахана и ибрика.

Занатска традиција у народној култури Срба приказана је са приближно стотину предмета. Осим занатских производа изложених у претходним сегментима изложбе, приказан је алат коришћен у процесу ручне израде предмета, као и документарне фотографије које тај процес илуструју. Представљени су: опанчарски, терзијски, грнчарски, кујунџијски, копаничарски и зографски занат. Овај део изложбе осмислили су музејски саветник Ранко Баришић, и виши кустос Драгана Стојковић.

Према идеји господина Хорста Вробела, у истом изложбеном простору, чинећи посебан сегмент, али и саставни део изложбе, биле су изложене репродуковане фотографије из књиге *Распето Косово*, које сведоче о уништавању културног наслеђа Косова и Метохије током последњих деценија XX и почетком XXI века. Страдање и борба за опстанак на простору који је природни мост између Истока и Запада, чињеница је која у највећој мери одређује српску културу. Разарање и уништавање, али и настајање и трајање, основна је идеја и порука ове изложбе. Изношење сведочанстава прошлости (предмети из музејских збирки) која сведоче о континуитету народне културе, и савремених сведочанстава садашњости са једног дела територије Србије (потресне фотографије разрушених споменика), које сведоче о њеном суровом и бруталном уништавању, непосредно суочавање сведочанстава прошлости и садашњости, актуелизује ову изложбу и даје јој ангажовани карактер. Додавши изложби *Народна култура Срба* изложбу фотографија о страдању споменичког наслеђа Косова и Метохије, господин Хорст Вробел је указао и на неопходност стварања мостова и у осталим сферама живота.

Вера Шарац – Момчиловић